

23 czerwca 2022 r.

Prof. dr hab. Mirosław Szreder
Katedra Statystyki
Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 101
81-824 Sopot

**Recenzja dorobku naukowego w postępowaniu habilitacyjnym
dr Agnieszki Wałęgi w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie ekonomia i finanse**

1. Wstęp

W postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse ubiegająca się o ten stopień dr Agnieszka Wałęga (Kandydatka) przedłożyła do oceny – jako swoje główne osiągnięcie naukowe, wynikające z art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* – cykl publikacji powiązanych tematycznie zatytułowany: „Rola dochodu i zadłużenia w kształtowaniu dobrostanu finansowego gospodarstw domowych w Polsce”. Cykl ten obejmuje 10 opracowań naukowych, spośród których jedno jest samodzielną pracą Kandydatki, a pozostałe są pracami zespołowymi. Do dokumentacji załączone zostały także egzemplarze lub kopie najważniejszych publikacji, których Kandydatka jest autorką lub współautorką. Dodatkowo, w dniu 12 maja 2022 r. otrzymałem od sekretarza komisji habilitacyjnej dr hab. Agnieszki Głodowskiej, prof. UEK oświadczenia o szczegółowym wkładzie Kandydatki w powstanie opracowań naukowych zaliczonych do głównego osiągnięcia naukowego, jak i pozostałych publikacji niezaliczonych do głównego osiągnięcia naukowego.

Dr Agnieszka Wałęga ukończyła studia magisterskie na Wydziale Zarządzania w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (dawnej Akademii Ekonomicznej), uzyskując w 2004 r. tytuł zawodowy magistra na specjalności: rachunkowość, gospodarka turystyczna. W roku 2012 otrzymała stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia, nadany przez Radę Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Podstawą nadania tego stopnia była rozprawa doktorska pt. „Spójność ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce. Analiza statystyczna”, przygotowana pod kierunkiem prof. UEK dr. hab. Barbary Podolec.

Od czasu ukończenia studiów, tj. od 2004 roku, dr Agnieszka Wałęga jest zatrudniona jako nauczyciel akademicki w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie: do roku 2013 na stanowisku asystenta w Katedrze Statystyki na Wydziale Zarządzania, a od roku 2013 do chwili

obecnej na stanowisku adiunkta w Katedrze Statystyki w Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa. Swój zawodowy rozwój, jak z powyższego wynika, związała ze statystyką, zarówno w sferze badawczej, jak i dydaktycznej.

Przedmiotem zainteresowań badawczych Kandydatki są zagadnienia z zakresu statystyki społeczno-ekonomicznej, związane z kształtowaniem się sytuacji finansowej gospodarstw domowych. Szczególną uwagę Kandydatki przykuwa problematyka przyczyn, poziomu i konsekwencji zadłużania się gospodarstw domowych w Polsce. Dr Agnieszka Wałęga wraz ze współautorami postrzegają problematykę zadłużania w szerszym kontekście dobrostanu finansowego gospodarstw domowych, co uznać można za element określający oryginalność ich podejścia badawczego. W zrealizowanych i przedłożonych do oceny publikacjach Autorzy stosują właściwie dobrane, adekwatne do podejmowanych wyzwań badawczych metody wnioskowania statystycznego oraz wielowymiarowej analizy statystycznej.

2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Na główne osiągnięcie naukowe pt. „Rola dochodu i zadłużenia w kształtowaniu dobrostanu finansowego gospodarstw domowych w Polsce” składa się łącznie 10 powiązanych tematycznie publikacji, w skład których wchodzi:

- jedna współautorska monografia;
- pięć współautorskich artykułów w czasopiśmie naukowych krajowych i międzynarodowych;
- jeden samodzielny rozdział w pracy zbiorowej;
- trzy współautorskie referaty opublikowane w materiałach konferencyjnych indeksowanych w bazie WoS.

Stwierdzam, że wszystkie te prace tworzą zbiór oryginalnych, powiązanych tematycznie opracowań naukowych z zakresu zastosowań metod statystycznych w poznawaniu roli dochodu i zadłużenia, a także innych czynników, w tym o charakterze subiektywnym, w kształtowaniu poczucia dobrostanu finansowego gospodarstw domowych w Polsce. Znaczenie poznawcze, a także metodyczne tych prac wykracza w pewnym zakresie poza prawidłowości odnoszące się do realiów Polski. Wyniki zrealizowanych przez Agnieszkę Wałęgę i współautorów badań mogą być punktem odniesienia do podobnych badań prowadzonych w innych krajach, a ponadto mogą stanowić inspirację do podejmowania nowych badań nad rolą zadłużenia gospodarstw domowych w kształtowaniu i odczuwaniu przez nie dobrostanu finansowego. Znaczenie badań z tego zakresu znacznie wzrosło we współczesnych gospodarkach na świecie,

w których dość niespodziewanie, po dłuższym okresie niskich stóp procentowych i niskiej inflacji, ujawniać się zaczynają poważne napięcia społeczne i ekonomiczne, będące konsekwencją wysokiej inflacji i wysokich stóp procentowych. Obecna sytuacja geopolityczna na świecie nie wskazuje na to, aby były to problemy krótkotrwałe dla większości gospodarek rozwiniętych, w tym w polskiej. Z tego punktu widzenia, problematyka badawcza poruszona w głównym osiągnięciu naukowym Kandydatki zyskała dodatkowe potwierdzenie swojej aktualności i wagi. Problem nadmiernego zadłużenia w Polsce – dotychczas mało groźny i w niewielkim stopniu przykuwający uwagę badaczy – może się wkrótce stać jednym z istotnych wyzwań społecznych.

Kwestią, która może budzić wątpliwości i dyskusje, jeśli chodzi o rzeczywisty wkład merytoryczny dr Agnieszki Wałęgi w realizację badań naukowych zakończonych wskazanymi wyżej publikacjami jest to, iż w większości publikacji (w dziewięciu na dziesięć) współautorem ich jest dr Grzegorz Wałęga. Podobnej wysokości jest udział dr Grzegorza Wałęgi w publikacjach Kandydatki niezaliczonych do głównego osiągnięcia naukowego. Samego faktu tak bliskiej, prawdopodobnie ze względów rodzinnych, współpracy naukowej nie sposób oceniać negatywnie. Owszem, jest ona utrudnieniem dla recenzentów w poznaniu i ocenie konkretnych kompetencji każdego ze współautorów, i to w odniesieniu do niemal każdej publikacji. Dlatego za pożyteczne uważam przesłanie recenzentom w dniu 12 maja 2022 roku szczegółowego zestawienia wkładu merytorycznego współautorów do każdej przedłożonej w tym postępowaniu publikacji. Uważam, że poza wyzwaniem dla recenzentów, jakie stanowić może takie trwałe związanie się dwojga autorów w realizację pracy naukowej i wspólne publikowanie, wszystkie pozostałe aspekty tego działania ocenić należy pozytywnie. Przede wszystkim zaś te z nich, które dla samego procesu badawczego i wartości pracy naukowej są najważniejsze. W pracy zbiorowej, częściej niż w indywidualnej, występuje kontrola, weryfikacja i korekta działań na różnych etapach badania naukowego, dającą większe szanse na uniknięcie poważnych błędów i zniekształceń. Dodatkowo, połączenie wiedzy i kompetencji – zawsze do pewnego stopnia różnych u współautorów – tworzy trudno dostrzegalny, lecz wartościowy dla efektów poznania naukowego efekt synergii. Te pozytywne elementy współpracy dostrzegam także w publikacjach składających się na główne osiągnięcie naukowe dr Agnieszki Wałęgi. Jej udział w powstanie poszczególnych publikacji, określony merytorycznie i liczbowo w przesłanych oświadczeniach, uważam za czytelny i umożliwiający ocenę wkładu Kandydatki w rozwój dyscypliny naukowej ekonomia i finanse.

W publikacjach tworzących główne osiągnięcie naukowe dr Agnieszki Wałęgi, jako współautorki tego osiągnięcia, podjęto ważne i aktualne zagadnienia badawcze z zakresu

wzajemnych relacji między dochodem, zadłużeniem i dobrostanem finansowym gospodarstw domowych, zaproponowano adekwatną metodykę analizy tych zależności oraz uzyskano i poprawnie zinterpretowano wyniki tych analiz. Oryginalne osiągnięcia badawcze Autorów tych publikacji obejmują szereg szczegółowych zagadnień z zakresu:

1. oceny poziomu zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce oraz czynników określających wysokość spłat zadłużenia;
2. charakterystyki wpływu wysokości i struktury dochodów na skłonność do zadłużania się oraz na dobrostan finansowy gospodarstw domowych;
3. wielowymiarowej oceny dobrostanu finansowego zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce;
4. oceny społecznych konsekwencji zadłużenia gospodarstw domowych.

W każdym z wymienionych wyżej obszarów badawczych Kandydatka posiada osiągnięcia naukowe wzbogacające dotychczasowy stan wiedzy i wskazujące na możliwości wykorzystania w badaniach z tego zakresu oryginalnych koncepcji metodycznych.

Do szczegółowych osiągnięć badawczych Kandydatki, uwzględniających jej zaangażowanie w prace zespołowe, będące podstawą powstania głównego osiągnięcia naukowego, zaliczyć należy:

- a) usystematyzowanie i wzbogacenie o wątki psychospołeczne teoretycznych podstaw analizy procesów zadłużania się gospodarstw domowych;
- b) zaprojektowanie oryginalnego statystycznego badania niewyczerpującego, mającego na celu scharakteryzowanie czynników kształtujących poziom zadłużenia gospodarstw domowych, a także wyodrębnienie i opisanie specyficznych cech gospodarstw domowych nadmiernie zadłużonych (w kontekście dobrostanu finansowego);
- c) dokonanie empirycznej weryfikacji poziomu dochodów oraz wybranych cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych jako determinant zadłużenia;
- d) zaproponowanie wykorzystania statystycznych technik *data mining* do analizy i oceny społecznych konsekwencji nadmiernego zadłużania się gospodarstw domowych;
- e) oryginalny wkład w rozwój konceptualizacji dobrostanu finansowego oraz oceny dobrostanu finansowego zadłużonych gospodarstw domowych z wykorzystaniem teorii zbiorów rozmytych.

Za szczególnie wartościową pozycję wśród dziesięciu tworzących główne osiągnięcie naukowe uważam monografię:

- Agnieszka Wałęga, Grzegorz Wałęga, Ryszard Kowalski, *Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce*. PWE 2021.

Jest to jedna z niewielu prac naukowych prezentujących problematykę nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce z uwzględnieniem kilku perspektyw, w tym subiektywnego i obiektywnego, nadmiernego zadłużenia oraz dobrostanu finansowego. Szeroko zakrojone badanie empiryczne zrealizowane w ramach projektu badawczego NCN (w którym Kandydatka była wykonawcą), wsparte rzetelną analizą literatury, pozwoliło Autorom na sformułowanie oryginalnych prawidłowości, odnoszących się do relacji między dochodami, zadłużeniem a dobrostanem finansowym gospodarstw domowych w Polsce. Znajomość tych prawidłowości przez osoby odpowiedzialne za prowadzenie właściwej polityki w warunkach wysokich stóp procentowych (i wysokiej inflacji), może się wkrótce stać istotna nie tylko w polskiej gospodarce. Wysoko oceniam także stronę metodyczną i analityczną badań scharakteryzowanych w tej monografii. Zadeklarowany wkład dr Agnieszki Wałęgi w to dzieło, w szczególności w: omówienie teorii ekonomicznych wyjaśniających proces zadłużania się gospodarstw domowych, wykonanie wielowymiarowej analizy empirycznej zadłużonych gospodarstw domowych, przedyskutowanie motywów zadłużania się gospodarstw domowych w przekrojach społeczno-ekonomicznych, przeprowadzenie empirycznej analizy zjawiska nadmiernego zadłużenia w Polsce, operacjonalizację kategorii dobrostanu finansowego oraz analizę warunków życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych, pozwalają stwierdzić, że jest to wkład znaczący, obejmujący istotne etapy projektowania i realizacji badania naukowego.

W przywołanej wyżej monografii, której poziom naukowy oceniam wysoko, są jednak kwestie, które Autorzy powinni byli ująć precyzyjniej lub szerzej. Jedną z nich jest brak informacji zarówno o konkretnej technice losowania próby wykorzystanej w badaniu (s. 42), jak i o konsekwencjach niskiego – ale rzetelnie podanego – wskaźnika udziału respondentów w badaniu. W tego rodzaju sytuacjach statystyk powinien poinformować czytelnika, jak na strukturę próby, a w konsekwencji na jakość wnioskowania może wpłynąć wysoki wskaźnik odmów (*nonresponse rate*). Podobnie brakuje zarówno precyzji, jak i jasności, co do zastosowanego kryterium odrzucenia testowanych hipotez statystycznych. Autorzy trochę bezrefleksyjnie podają jedynie wartości *p-value* i w niektórych sytuacjach nie odnoszą się do wartości tego wskaźnika, pisząc np.: „W tym przypadku można również potwierdzić istnienie zależności pomiędzy wysokością spłat i wielkością gospodarstwa ($p=0,011$)”, s. 52. Nie są to poważne uchybienia, dlatego nie mają wpływu na moją pozytywną ocenę monografii i pozostałych publikacji zgłoszonych w tym postępowaniu.

Biorąc pod uwagę wymienione wyżej osiągnięcia naukowo-badawcze dr Agnieszki Wałęgi, uzyskane w większości w pracy zespołowej, a także biorąc pod uwagę jej indywidualny

wkład merytoryczny w każdą z dziesięciu publikacji, pragnę z przekonaniem stwierdzić, że są to osiągnięcia wzbogacające w znaczącym stopniu stan wiedzy na temat czynników sprzyjających nadmiernemu zadłużeniu gospodarstw domowych oraz na temat konsekwencji nadmiernego zadłużenia. Za osiągnięcie Kandydatki uważam ponadto nowatorskie ujęcie tej problematyki w kontekście dobrostanu finansowego, z wyodrębnionymi w tej kategorii sferami subiektywną i obiektywną. Kandydatka przyczyniła się także do rozwoju i adaptacji metod statystyczno-ekonometrycznych w celu lepszego pomiaru i charakterystyki współzależności między wybranymi cechami opisującymi dochody gospodarstw domowych, ich cechami społeczno-demograficznymi, a poziomem zadłużenia i dobrostanem finansowym. Osiągnięcia te uważam za znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej ekonomia i finanse. Mają one także pewien walor użyteczny – mogą być pomocne do tworzenia rozwiązań prawnych i podejmowania decyzji z zakresu polityki gospodarczej, których celem jest zapobieganie skutkom nadmiernego zadłużenia, szczególnie groźnego w okresie wysokich i systematycznie rosnących stóp procentowych, jak ma to miejsce w wielu krajach na świecie od wiosny 2022 roku.

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Na pozostały punktowany dorobek naukowo-badawczy Kandydatki po uzyskaniu stopnia doktora składają się 33 prace, w tym dwie monografie oraz artykuły w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym (m.in. „Social Indicators Research”, IF: 2,614; „Baltic Journal of Management”, IF: 0,457), a także krajowym. Według bazy Google Scholar liczba cytowań publikacji dr Agnieszki Wałęgi wynosi 126, a Indeks Hirscha 6. Wskaźniki te należy interpretować jako potwierdzenie dobrej znajomości prac naukowych Kandydatki w Polsce i dość dobrej, na tym etapie rozwoju naukowego, w obiegu międzynarodowym. Wartości tych wskaźników wydają się nieco wyższe niż przeciętna dla osób ubiegających się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Wspomniane wyżej publikacje dr Agnieszki Wałęgi zawierają oryginalne i wartościowe wyniki badań w następujących obszarach badawczych:

- spójności ekonomicznej gospodarstw domowych oraz weryfikacji hipotez o istnieniu konwergencji w ujęciu regionalnym i krajowym (wśród gospodarek UE);
- analizy sytuacji finansowej gospodarstw domowych, z uwzględnieniem ich wielkości, źródeł dochodu, wielkości zadłużenia, wykształcenia jej członków;

- przestrzennego zróżnicowania warunków mieszkaniowych gospodarstw domowych w Polsce;
- finansowej sytuacji gospodarstw domowych osób starszych, w tym zagrożeń ubóstwem;
- zróżnicowania konsumpcji w gospodarstwach domowych i wzorców gospodarowania czasem wolnym.

W każdym z wymienionych wyżej obszarów badawczych dr Agnieszka Wałęga uzyskała – jako autorka lub współautorka – interesujące wyniki, opublikowane w czasopiśmie o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Stanowią one potwierdzenie wysokich kompetencji Kandydatki w problematyce ekonomicznej i społecznej, obejmującej różne aspekty finansowe funkcjonowania gospodarstw domowych.

Część wspomnianych wyżej publikacji jest efektem zaangażowania Kandydatki w prace zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych. Aktywność w tym zakresie dr Agnieszki Wałęgi oceniam pozytywnie. Kandydatka była wykonawcą jednego projektu NCN w konkursie Sonata pt. „Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych” (kierownik: dr Grzegorz Wałęga), a także uczestniczyła (w oparciu o umowę zlecenia) w pracach badawczych dwóch innych projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki.

Kandydatka może się także wykazać aktywnością w zakresie współpracy z instytucjami naukowymi w kraju i za granicą. Nie odbyła co prawda dłuższego stażu naukowo-badawczego poza Polską, ale ma na swoim koncie krótkie staże w uczelniach Serbii i Kosowa. Od wielu lat bierze ponadto udział we współpracy naukowo-dydaktycznej z Uniwersytetem Ekonomicznym w Bratysławie (Słowacja). Od ponad 10 lat pełni funkcję sekretarza seminariów naukowych z uczelniami z Ukrainy (szczegóły na s. 29 autoreferatu). Interesująco przedstawia się zaangażowanie dr Agnieszki Wałęgi we współpracę z przedstawicielami innych dziedzin nauki, w szczególności z Instytutem Fizjoterapii UJ. Stanowi to potwierdzenie użyteczności metod statystycznych w innych obszarach wiedzy pozaekonomicznej, a jednocześnie dobrze świadczy o umiejętności wykorzystania tej wiedzy przez Kandydatkę.

Dopełnieniem aktywności badawczej i publikacyjnej Kandydatki jest jej zaangażowanie w prace komitetów redakcyjnych czasopism naukowych. Dr Agnieszka Wałęga jest członkiem komitetów redakcyjnych dwóch czasopism: „Entrepreneurial Business and Economics Review” oraz „Psychologia Ekonomiczna”. W obu zespołach redakcyjnych pełni lub pełniła funkcję redaktora statystycznego.

Dr Agnieszka Wałęga była dwukrotnie promotorem pomocniczym w pomyślnie zakończonych przewodach doktorskich prowadzonych przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

4. Konkluzja

Po uważnym zapoznaniu się z osiągnięciami naukowo-badawczymi Kandydatki stwierdzam, że dr Agnieszka Wałęga spełnia warunki ujęte w art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, określające wymogi dla osób, którym nadaje się stopień doktora habilitowanego. Swoimi badaniami zrealizowanymi od momentu uzyskania stopnia doktora (w 2012 roku), koncentrującymi się na poznaniu finansowych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych, ze szczególnym uwzględnieniem warunków życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw oraz indywidualnych i społecznych konsekwencji tego zjawiska, wniosła znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej ekonomia i finanse.

Mirosław Szredon